

De antiekhandel in Leeuwarden

Herinneringen van notaris N. Ottema

OKS

Ottema-Kingma Stichting

© 2022 OKS-transcriptie

De antiekhandel in Leeuwarden

Herinneringen van notaris N. Ottema

Voor de Federatie van Friesche Musea en Oudheidkamers heeft de heer Nanne Ottema, conservator van het museum Princessehof een causerie gehouden over de antiekhandel in Leeuwarden en omgeving. Daar het grotendeels persoonlijke herinneringen zijn leek het ons, mede in verband met het feit dat notaris Ottema 4 Mei a.s. 75 jaar Wordt, aardig een vrij uitvoerig resumé van deze causerie te geven. Uiteraard moesten wij ons beperken, doch afgezien van enkele samenvattingen hebben wij de spreker zoveel mogelijk zelf aan het woord gelaten.

Na zijn gymnasiumstudie volgde de heer Ottema de notarisopleiding, in 1897 deed hij examen voor candidaat-notaris. Na in Koudum en Den Bosch werkzaam geweest te zijn kwam hij in 1900 op het kantoor van zijn vader notaris Allert Ottema, wie hij in 1918 opvolgde. De heer Ottema is ridder in de Orde van Oranje Nassau en sinds 1928 ereburger van Leeuwarden. Op cultureel gebied ontplooidde hij een grote activiteit en hij bekleedt teveel functies om op te noemen.

Vijftig jaar verzamelen.

Ik beschouw gewoonlijk het jaar 1898 als het begin van mijn antiek-, kunst- en volkskunstverzamelingen. Na mijn schooltijd op het Leeuwarder Gymnasium was ik in 1893 naar Tholen gegaan, waar ik ongeveer een jaar lang woonde en voor het notariaat studeerde bij een registratie-ontvanger.

Toen de ontvanger naar Woerden werd overgeplaatst gingen wij, een vijftiental adspirant-candidaatnotarissen, onder wie vijf Friezen, mee. Ik bleef in Woerden van 1893 tot 1896. Het verblijf daar heeft mijn gevoel voor kunst ten zeerste ontwikkeld, in de eerste plaats door de ligging temidden der grote Hollandse steden, waar wij gemakkelijk de grote en kleine musea en de vele tentoonstellingen konden bezoeken, in de tweede plaats doordat ik daar bevriend werd met Frans Teyfer, een zoon van de Woerdense dokter, die te Utrecht les gehad had van de schilder Legner en zich ook in zijn latere praktijk als dokter te Geldermalsen veel bezig hield met liefhebberijstudie, o.a. over de 16-eeuwse anatoom Necalius.

Later heb ik in Hulst, Den Bosch en Koudum gewoond, doch ik had daar geen gelegenheid veel aan antiek te doen. Waarschijnlijk zal ik mijn reisje in 1898 naar Hindeloopen wel van Koudum uit gedaan hebben. Ik bezag hier toen nog een verzameling antiquiteiten van een oude Hindeloper, de heer Cath.

Langs de antiquairs.

Toen ik in 1900 als candidaat bij mijn vader op het kantoor kwam, trouwde en een eigen huis kreeg, begon ik met lust te verzamelen. Vijftig jaar lang heb ik dat volgehouden en nog is de verzamellust bij mij niet uitgedoofd. Gewoonlijk ging ik iedere Vrijdag als het marktbezoek op het notariskantoor van mijn vader gedaan was van drie tot zes uur een rondgang maken langs de Leeuwarder antiquairs en iedere Vrijdag werden mij tien, twintig of dertig antiquiteitjes thuisbezorgd.

Een tweede bron waaruit ik toen geregeld kon putten waren de boelgoeden van mijn vader en van andere Friese notarissen, aucties, boekverkopen, munt- en penningveilingen en allerlei aanbiedingen op dit gebied. Als ik de volgende berekening maak, ben ik zeker niet zo ver van de waarheid af; rekenende, dat ik ieder jaar gedurende 52 weken telkens tien antiquiteiten of groepjes

antiek kocht, geeft dat minstens 520 aanwinsten in een jaar of in 50 jaar 26.000 voorwerpen of groepjes voorwerpen. Hierbij nog tellende pl.m. 80 aanwinsten ieder jaar op boelgoeden, zou dit nog 400 aanwinsten geven of totaal 30.000 stuks.

En waar kreeg ik dit antiek vandaan? Grotendeels van de Leeuwarder antiquairs.

Oude firma's.

De oudste zaak was die van de Gebr. de Vries. De heer I.B. de Vries, die op de Voorstreek woonde, vlak bij de Doelen, had een winkel met een groot magazijn van minstens twaalf vertrekken, waaronder een grote kelder en zolder en twee pakhuizen, één achter z'n huis en een tweede (een huis met twee verdiepingen) in de Minnemastraat. In zijn grote voorraad waren vele zeldzaamheden verborgen.

Als het een regenachtige Zondag was in de winter ging ik snuffelen in het pakhuis van De Vries en niet zelden kon mij 's avonds een koop worden thuisbezorgd.

In de tachtiger jaren van de 19e eeuw was er ook nog een belangrijke winkel van antiek porselein in de Kleine Hoogstraat van de familie Hendriks. De eigenaren waren in de 18e eeuw als „fijn-doekspoepen” naar ons land gekomen en een 19e eeuwse eigenares „Annemie” genaamd ging nog met een grote mand vol porselein op het hoofd balancerend de boer op. Een speciale wijze van afzet was het rondreizen van de kermissen, o.m. te Leeuwarden en Groningen, met een porseleinkraam. In de 19e eeuw is een porseleinkraam op de Lange Pijp verbrand.

Een andere antiekzaak van Leeuwarden was die van Samuel van Messel, die zich vestigde in de Doelestraat no. 6, hoek Groeneweg. Zijn zaak werd achtereenvolgens verplaatst naar Breedstraat, Koningsstraat, Over de Kelders en St. Jacobsstraat. Zijn zoons verplaatsten de zaak naar Amsterdam, maar de oude heer Van Messel bleef Leeuwarden trouw.

Ook de antiekzaak van Abraham Cornelis Beeling, welke nog bestaat, was in de 19e eeuw al bekend. Oorspronkelijk uurwerkmaker met een bijzondere liefde voor klokken, vooral staande gangklokken, ging hij over naar het antiquairsvak. Een bezoek bij Beeling op een avond als de jachtbuit van de opkopers binnen was, leverde steeds wat op. Omstreeks 1925 werd de zaak van het Schoenmakersperk naar de Nieuwestad overgeplaatst. Naast zijn antiekzaak oefent de heer Beeling ook het verwante bedrijf van restaurateur van antieke meubelen uit. De zoon en opvolger, de heer J. Beeling, heeft evenals zijn collega Gerbenzon pl.m. 1938 een gehele kamer met antiquiteiten van de antiquair de Vries overgenomen.

De zaak van Gerbenzon is begonnen door wijlen de meubelmaker Pieter Gerbenzon, die in het laatst van de 19e eeuw het in de Gloppe gevestigde kastmakersbedrijf van de meubelmaker Brandsma overnam en die hiervan het eerste meubelrestauratiebedrijf van Leeuwarden wist te maken.

Heel eenvoudig begonnen als uitdraagster en koopvrouw van tweedehands meubelen heeft mej. Hiltje Pruis door echte koopmanszin haar op het Schavernek gevestigd bedrijf tot een provinciale antiekzaak, die er zijn mag gemaakt.

De schoondochter van vrouw Loyenga, die in de 19e eeuw bij boelgoeden optrad, heeft nog een antiekwinkeltje in de Grote Hoogstraat. Ook zij heeft liefde voor haar vak.

De jongste van het Gilde der Leeuwarder Kunstbeoefenaars en antiquairs is de heer Nico Huppes; bescheiden begonnen in zijn atelier in de oude Bank van Lening, heeft hij thans zijn atelier aan de Voorstreek en zijn restauratie- en antiekwinkeltje in de St. Jacobsstraat.

Rond de Put.

Er was ook een groep antiquairs die het platteland afreizende, opkochten. Deze Joodse groep, die in de 19e en 20e eeuw zeer belangrijk was, bewoonde destijds „de oude stad” rond de Put en is door de oorlog sterk uitgedund. Enkele namen zijn: Willem Velleman Sr., Japie en zijn neef Jacob Velleman, Salomon Turksma en Woudstra, Krammer Sr., Krammer Jr., Troostwijk, vader en zoon Dwinger enz.

Op en bij de Nieuweburen wonen thans nog de opkopers-uitdragers Soepboer, Dijkstra, Gerrit Visser, v.d. Meer en de Jong.

Leeuwarden is van de 17e eeuw af een prachtig jachtterrein voor antiquairs geweest. Ook de Amsterdamse, Groningse en Zwolse antiquairs kwamen hier geregeld. Deze stad stak ver uit boven de omliggende steden als Groningen, Assen, Zwolle evenals ook het Fries Museum op vrijwel alle gebied ver uitsteekt boven de musea in de andere provinciale hoofdsteden in Nederland. Waar antiek is zijn collectionneurs, waar collectionneurs zijn, zijn antiquairs, waar antiquairs zijn zijn musea, die elkaar nodig hebben, van elkaar afhankelijk zijn en die vriendschappelijk met elkaar hebben om te gaan, ieder met zijn rechten en zijn plichten.

Leeuwarder courant : hoofdblad van Friesland
26-04-1949